

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДРУЖЧЕНКО ТЕТЯНА ПЕТРІВНА

УДК 378.147:811.111

**МЕТОДИКА ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ
АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ**

Спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі методики викладання української та іноземних мов і літератур Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, професор
БЕХ Петро Олексійович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри методики викладання української та іноземних мов і літератур, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЗАДОРЖНА Ірина Павлівна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, завідувач кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови;

кандидат педагогічних наук, доцент
БОДНАР Світлана Вікторівна,
Одеський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, завідувач кафедри іноземних мов, професор.

Захист відбудеться 26 червня 2018 року о 9⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.001.49 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, за адресою: 01033, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14, ауд. 134.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12).

Автореферат розіслано «25» травня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Лазер-Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Одним із чинників якісної підготовки сучасного правовика є іншомовна комунікативна компетентність, яка уможливорює багатогранне функціонування юриста на ринку праці, вступати в правові відносини з суб'єктами права інших держав, інтегрувати іноземний досвід у правову практику України, а також ділитися власним із зарубіжними колегами. Тому іншомовна освіта є одним із ключових аспектів якісної підготовки студентів спеціальності «Право» і вимагає пошуку ефективних технологій навчання іноземної мови, здатних максимально повно реалізувати цілі та завдання, які ставлять перед нами виклики нинішнього суспільства.

Підготовка сучасного фахівця не можлива без адаптації навчального процесу до кожного конкретного студента, без надання йому можливості вибору освітнього простору. Педагоги вищої школи стикаються з суперечностями між колективним характером навчальної діяльності і суто індивідуальним характером засвоєння знань (С. А. Кобцева). В умовах гуманітаризації освіти (індивідуальне самовизначення особистості, розвиток її самосвідомості, самоосвіти задля наступної самореалізації в особистісному та професійному планах (Т. І. Радзіняк)), антропоцентричної парадигми сприйняття особистості, визнання інтелекту людини як найвищої аксіологеми на зміну традиційній орієнтації на «середнього» студента, а також моногенних умов навчання приходить диференційований підхід до навчання, спрямований на врахування індивідуально-психологічних, мотиваційних, інтелектуальних особливостей суб'єктів навчання та покликаний створити найбільш оптимальні умови для якісного оволодіння знаннями, навичками та вміннями.

Питання диференційованого навчання іноземних мов почали досліджувати ще у 80-их роках у працях З. Д. Ветрової, Т. А. Некрасової, С. Ю. Ніколаєвої, присвячених індивідуалізації процесу навчання. За останні двадцять п'ять років, упродовж яких проблема диференційованого навчання активно досліджувалася в теорії лінгводидактики та застосуванні у практиці навчання іноземних мов, набуто значного досвіду. Зокрема, аналізувалися такі аспекти: застосування диференційованого підходу до навчання англійського монологічного мовлення на першому етапі немовного ЗВО (О. П. Щосева); російської мови як іноземної на початковому етапі (Е. М. Винокурцева); до формування іншомовних рецептивних граматичних навичок у процесі самостійної навчальної діяльності студентів немовних ЗВО (О. В. Шабашова); до навчання студентів-філологів практичної граматики нерідної (російської) мови (Є. О. Хамраєва); до навчання читання іншомовних текстів студентів немовного ЗВО (І. Р. Агасієва; О. Л. Мохова); до навчання іноземної мови з урахуванням індивідуально-психологічних характеристик студентів (І. В. Чечик); в умовах неоднорідності навчальних груп (Н. Ю. Кузнецова); до формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічного ЗВО з використанням технології рівневої диференціації (І. А. Зайцева); засобами самостійної роботи (Ю. О. Кузьміна); навчально-дослідницької компетенції у магістрантів технічних ЗВО засобами англійської мови (Н. М. Крашенникова); до навчання іншомовного спілкування студентів технічного ЗВО (О. М. Рожнова); до навчання студентів монологічного мовлення з урахуванням індивідуально-

типологічних особливостей суб'єктної регуляції (С. М. Лобашова); до навчання майбутніх перекладачів на основі застосування програмно-педагогічного засобу (О. В. Старикова).

Серед багатьох питань диференційованого навчання досі залишається недослідженим напрям диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів (з урахуванням автономності та навченості студентів), що викликає низку проблем в забезпеченні якісної іншомовної підготовки майбутніх правовиків, які не досягають належних результатів в іншомовній комунікативній діяльності в умовах гомогенності навчальних груп.

Отже, **актуальність** дисертаційного дослідження зумовлена:

- нагальною потребою у висококваліфікованих юристах з високим рівнем компетентності в англійському монологічному мовленні;
- необхідністю адаптації процесу навчання до можливостей, здібностей, мотивів кожного студента (з урахуванням їх автономності та навченості);
- відсутністю ґрунтовних напрацювань в теорії та практиці диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Обрання зазначеного напрямку безпосередньо пов'язане з науково-дослідницькою темою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Мови та літератури народів світу: взаємодія та самобутність» (№ 11 БФ 044-01; наказ ректора № 02–32 від 03.01.2011 р.). Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 5 від 23.12.2011), а також внесено уточнення (протокол № 2 від 26.09.2017).

Мета дослідження – полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та апробації методики диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів.

Логіка наукового пошуку у процесі досягнення зазначеної мети обумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

1. Вивчити стан дослідженості проблеми диференційованого навчання іноземних мов.
2. Схарактеризувати лінгвальні та екстралінгвальні особливості англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів.
3. Окреслити методичні основи диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів.
4. Визначити цілі та зміст навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів, здійснити добір мовного та мовленнєвого матеріалу.
5. Розробити систему вправ та завдань, а також створити модель процесу диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів.
6. Експериментально перевірити ефективність авторської методики, підтвердити чи спростувати гіпотезу дослідження; розробити методичні рекомендації щодо диференційованого навчання англійського усного монологічного

мовлення майбутніх юристів.

Об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови студентів спеціальності «Право» закладів вищої освіти України.

Предметом дослідження стала методика диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів.

Гіпотеза дослідження полягала у тому, що ефективність навчання майбутніх юристів англійського усного монологічного мовлення буде високою за умови *створення динамічних диференційованих груп* за критеріями навченості (базового рівня володіння мовою) та самостійності (автономності), диференціації *цілей та змісту навчання, функціональних типів монологів, видів вправ і завдань та способів їх виконання, а також ступеня самостійності їх виконання, дотримання етапності процесу навчання.*

Методичний експеримент було проведено на базі Університету державної фіскальної служби України. Загальна кількість студентів, які взяли участь в експерименті, становить **90 осіб**.

Наукові положення, що запропоновані до захисту:

1. Неможливість забезпечення максимально якісного навчання майбутніх юристів англійського усного монологічного мовлення в традиційних умовах моногенних груп викликає потребу в упровадженні диференційованого навчання, спрямованого на врахування індивідуальних особливостей студентів, об'єднання їх в динамічні диференційовані типологічні групи та підгрупи залежно від базового рівня володіння мовою та від рівня самостійності (автономності).

2. Диференціація в межах цільового та змістового компонентів методичної системи навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів реалізується в типологічних групах залежно від базового рівня володіння мовою.

3. Диференціація в межах операційного компоненту методичної системи реалізується в типологічних групах залежно від рівня самостійності (автономності) й полягає в режимі виконання вправ та завдань, а також доборі типу проекту для кожної підгрупи.

4. Успішність методики навчання іншомовного усного монологічного мовлення майбутніх юристів зумовлена дотриманням диференціації одночасно в межах цільового, змістового та операційного компонентів методичної системи, використанням спеціально розроблених вправ і завдань, а також чіткої етапності у їх застосуванні.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що *вперше* науково обґрунтовано й розроблено методику диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів: визначено механізм поділу студентів на моногенні типологічні групи та підгрупи за навченістю (базовим рівнем володіння мовою) та рівнем самостійності (автономності), відповідно до цих груп / підгруп зроблено диференціацію цілей та змісту навчання, визначено принципи та методи реалізації процесу диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів; створено систему вправ та модель процесу навчання; *уточнено* лінгвальні та екстралінгвальні особливості англійського усного монологічного мовлення майбутніх правознавців; конкретизовано критерії добору навчального матеріалу; *подальшого розвитку*

набула методика диференційованого навчання іноземної мови (зокрема монологічного мовлення) в навчанні студентів закладів вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в укладанні методичних рекомендацій щодо диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів; у підготовці навчального посібника «English for Law and Communication». Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у практиці укладання підручників та навчальних посібників з англійської мови для студентів спеціальності «Право»; навчальних посібників з методики диференційованого навчання іноземних мов.

Результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Університету державної фіскальної служби України (довідка про впровадження №2697/01-23 від 27 жовтня 2017 р.), Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету (довідка про впровадження №096 від 31 жовтня 2017 р.) та Національної академії внутрішніх справ (акт про впровадження від 21 листопада 2017 р.).

Апробація результатів. Основні результати роботи оприлюднено на 6 міжнародних конференціях: «Проблемы и перспективы развития педагогики и психологии» (Новосибирск, 2013), «Формування обивательського мислення: значення науки» (Київ, 2014), «Міждисциплінарність як тенденція сучасної науки» (Донецьк, 2014), «Весняні наукові читання» (Харків, 2015), «Мультинаукові дослідження як тренд розвитку сучасної науки» (Київ, 2015), «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи» (Київ, 2017).

Список публікацій. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 14 одноосібних працях, із них 5 – у фахових виданнях, затверджених МОН України, 2 – у зарубіжних періодичних наукових виданнях, 6 матеріалів наукових конференцій, 1 методичне видання.

Структура дисертації зумовлена її метою й завданнями. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 269 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 198 сторінках. Список використаних джерел налічує 224 найменування, у тому числі 148 російською та англійською мовами. Дисертацію ілюстровано 12 таблицями та 4 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертації; окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; доведено новизну й практичну цінність роботи; сформульовано положення, запропоновані до захисту, а також зазначено перелік конференцій, під час яких апробовано результати наукового пошуку.

У першому розділі – **«Теоретичні засади диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів»** – здійснено аналіз теоретичних джерел з педагогіки, лінгводидактики, іншомовної професійної підготовки майбутніх юристів, чинних навчальних програм, підручників, навчальних посібників з іноземної мови, який дозволив зробити окремі висновки щодо стану дослідженості проблеми диференційованого навчання іноземних мов,

лінгвальних та екстралінгвальних особливостей англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів та методичних основ організації його диференційованого навчання.

Встановлено, що теоретичні засади організації диференційованого навчання іноземних мов почали розроблятися з 80-их років минулого століття. Інтенсивний розвиток диференційованого навчання відбувся в останні 25-30 років. Науковцями, зокрема, визначено критерії диференціації студентів на типологічні мікрогрупи (з урахуванням рівня навченості, автономності, мотивації до навчання, індивідуально-типологічних особливостей), окреслено принципи, методи, прийоми і засоби організації навчання. На основі аналізу низки праць (Е. М. Винокурцева, Є. І. Ніколаєв, І. В. Чечик, К. О. Суркова, О. В. Шабашова та ін.), було констатовано відсутність системного вирішення проблеми диференційованого навчання іноземних мов. Науковцями, зокрема, було зроблено акцент на дослідженні актуальних питань формування лексичної, граматичної компетентності, мовленнєвих компетентностей в говорінні та читанні. Навчання фонетики, аудіювання та письма на засадах диференційованого підходу не зазнало належного дослідження. Поза увагою науковців лишилася й методика диференційованого навчання англійської мови (зокрема, монологічного мовлення) майбутніх юристів (з урахуванням їхнього рівня навченості та автономності).

Залежність якості професійної діяльності майбутніх правників на українському та світовому ринку праці від іншомовної комунікативної компетентності, а також неможливість її забезпечення в традиційних умовах моногенних груп вказують на потребу застосування диференційованого (здатного максимально задіяти ресурс кожного студента та сприяти досягненню останнім найбільш оптимальних для нього результатів) навчання майбутніх правників іноземної мови в цілому та монологічного мовлення зокрема.

На основі аналізу навчальних програм визначено, що студенти спеціальності «Право» повинні навчитися складати монологи в жанрі повідомлення-презентації (*невеликий виступ тривалістю до 10 хвилин (на основі опрацьованих достовірних джерел інформації) у супроводі демонстрації об'єктів, які є предметом повідомлення*), які виконують пізнавально-інформаційну та переконувальну прагматичну функцію, трьох функціональних типів – розповідь, опис, міркування (обґрунтування та спростування). Досліджено лексичні, граматичні та метакомунікативні особливості цих типів монологів. У навчанні монологічного мовлення майбутніх правників спираємося на триаду категорій монологічного мовлення (за І. В. Ніколаєнком) – кількості інформації; якості інформації; способу подачі інформації.

Диференційовано теми монологічного мовлення для студентів з базовими рівнями навченості А2 та В1. Наприклад, у межах монологу-опису для студентів з рівнем навченості А2 запропоновано такі теми монологів: Legal education and law universities in Ukraine. Legal education in the UK and the USA. What lawyers do and where they do it. Professional rights of an advocate. Для студентів з рівнем навченості В1 – такі теми: Weaknesses and strengths in the educational system for law students in Ukraine. What your university has to offer potential new undergraduates. Legal education in the UK and the USA. Legal education in Ukraine. What makes the difference?

Advantages and disadvantages of being a lawyer. У межах монологу-розповіді для студентів з рівнем навченості A2 запропоновано такі теми монологів: I am a student of the University of the State Fiscal Service of Ukraine. Why are laws needed in society? The branch of law you would like to specialize in. Для студентів з рівнем навченості B1 – такі теми: Why have you chosen law as a career? Have you (any people you know) ever broken a law? Which? The history of the Constitution of the UK and the USA. У межах монологу-міркування для студентів з рівнем навченості A2 запропоновано такі теми монологів: Prove which of the current forms of government existing in the world is the most effective. The system of government in Britain. Explain one of the advantages (disadvantages) of the UK's system of government. Для студентів з рівнем навченості B1 – такі теми: The basic forms of democracy. What are their pros and cons? Is indirect democracy the best option for Ukraine? Powers of the President of Ukraine. Justify / confute the practicability of one of the powers of the President тощо.

Основними завданнями застосування диференційованого навчання майбутніх юристів англійського усного монологічного мовлення визначено: формування комунікативної компетентності студентів та їхній особистісний розвиток, допомога студенту в досягненні високих результатів у іншомовній комунікації; зміцнення інтересу студента до вивчення іноземної мови; формування та розвиток здібностей студентів, створення сприятливих умов, що дозволяють найбільш повно реалізувати можливості кожного студента відповідно до базового рівня знань, навичок та вмінь, рівня автономності; організація творчої навчальної діяльності студентів (під час складання монологічних висловлень, підготовки проектів); навчання студентів прийомів і способів роботи в навчальному процесі (планування, керування, рефлексія в процесі підготовки монологів); стимулювання максимуму інтелектуальної активності студентів; створення позитивної мотивації у навчальній діяльності; зміцнення міжособистісних відносин між викладачем і студентами.

Визначено методичні засади диференційованого навчання студентів рівня вищої освіти «бакалавр» спеціальності «Право» англійського усного монологічного мовлення, що передбачає утворення динамічних диференційованих підгруп студентів відповідно до навченості (з базовим рівнем володіння монологічним мовленням (A2 та B1) та рівня самостійності (високого, середнього, низького).

Обґрунтовано, що диференціації підлягають цільовий, змістовий, операційний компоненти методичної системи. Диференційоване навчання майбутніх юристів англійського усного монологічного мовлення здійснюється на основі диференційованого, комунікативного та компетентнісного підходів з урахуванням принципів індивідуалізації, інтерактивної спрямованості, провідної ролі самостійної навчальної діяльності, професійної спрямованості, комунікативності, ситуативності, автентичності, домінувальної ролі вправ, диференційованого й інтегрованого навчання мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності. Основним методом-системою визначено комунікативний; методами-способами – метод вправління та метод проектів. Для різних диференційованих підгруп запропоновано диференційовані як за змістом, так і за характером завдань вправи. Диференційовано види проектів: репродуктивні проекти релевантні для навчання студентів з низьким рівнем самостійності, компіляційні проекти – для навчання студентів з середнім рівнем самостійності, конструкторські проекти – для навчання

студентів з високим рівнем самостійності.

У другому розділі – «**Технологія диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів**» – визначено цілі та зміст навчання студентів спеціальності «Право» англійського усного монологічного мовлення, окреслено одиниці та критерії добору мовного та мовленнєвого матеріалу, здійснено добір лексичних, граматичних, фонетичних одиниць, надфразових єдностей та цілісних текстів з урахуванням рівня навченості студентів, розроблено підсистему вправ та завдань, а також створено лінгводидактичну модель організації процесу навчання усного монологічного мовлення на засадах диференційованого підходу.

Встановлено, що метою диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» є формування умінь у продукуванні монологів на фахову тематику у форматі повідомлення-презентації усіх трьох функціональних типів мовлення з урахуванням відповідно до вихідних умінь та здібностей студентів (на рівнях B1 та B2), шляхом забезпечення максимальних індивідуальних результатів. Зміст навчання складають матеріальний, ідеальний та процесуально-діяльнісний компоненти, які охоплюють декларативні фахові знання, лінгвістичні знання, мовленнєві навички та вміння. Цілі та зміст навчання диференційовано за критерієм навченості студентів.

Відповідно до поставлених цілей та визначеного змісту навчання здійснено добір навчального матеріалу. Одиницями добору стали мовні одиниці (фонетичні, лексичні, граматичні); надфразові єдності; цілісні тексти. Добір фонетичного матеріалу здійснювався на основі критеріїв ступеня труднощі, відповідності потребам спілкування, нормативності. Добір лексичного матеріалу здійснювався на основі критеріїв урахування рідної мови, професійно-практичної цінності та необхідності, комунікативної цінності, тематичності, стройової здатності. Добір граматичного матеріалу – критеріїв функціональності (мовленнєвої спрямованості) та урахування рідної мови (зіставності). Добір надфразових єдностей – на основі критеріїв функціональності, інформативності, професійної спрямованості, автентичності, врахування рівня мовної та професійної підготовки студентів, новизни інформації. Добір текстів – на основі критеріїв цілісності, автентичності, професійної спрямованості, інформативності, актуальності та значущості, врахування рівня мовної та професійної підготовки студентів. Мовні одиниці, надфразові єдності та тексти було диференційовано на основі урахування рівня навченості студентів.

У процесі дослідження зроблено висновок, що навчання англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» доцільно здійснювати у три етапи і за допомогою відповідної підсистеми вправ і завдань:

I етап – дотекстовий. Мета: формування лексичних, граматичних, фонетичних навичок; формування умінь спонтанного та підготовленого монологічного мовлення на надфразовому рівні; формування умінь добирати мовні засоби відповідно до функціонального типу монологу.

II етап – текстово-репродуктивний. Мета: розширення інформаційного поля студентів фаховими знаннями; розвиток мовленнєвих навичок; формування мовленнєвих умінь у монологічному мовленні. Репродукування текстів слугує

еталоном мовлення та мотивує до використання еталонних мовленнєвих зразків; слугує еталоном когезії та когерентності мовлення, композиційної та стилістичної унормованості, а також мотивує студентів до використання у мовленні відповідних засобів, які забезпечують його зв'язність, логічність, унормованість, завершеність тощо.

III етап – продуктивний. Мета: розширення інформаційного поля студента фаховими знаннями шляхом читання та опрацювання наукової літератури; удосконалення мовленнєвих навичок; розвиток умінь складати підготовлені власні монологічні висловлення в жанрі повідомлення-презентації певних функціональних типів мовлення; розвиток уміння вирішувати творчі та пошукові завдання, уміння читання та аналізу фахової англомовної літератури.

Підсистему вправ і завдань для навчання англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» наведено у вигляді Рис. 1.

Етап	з низькою самостійністю	з середньою самостійністю	з високою самостійністю
ДОТЕКСТОВИЙ	Лексичні вправи		
	умовно-комунікативні з використанням готового лексичного матеріалу в якості опору (використання заданих лексичних одиниць);	умовно-комунікативні на самостійний добір лексичних одиниць (використання очікуваних лексичних одиниць);	умовно-комунікативні на моделювання надфразових єдностей на основі ключових лексем-опор (вільне використання лексичних одиниць, синонімічних / антонімічних рядів);
	Граматичні вправи		
	умовно-комунікативні, аудиторні, під постійним контролем викладача, у супроводі постійного (необхідного) аналізу студентами та викладачем виучуваних граматичних явищ;	умовно-комунікативні, аудиторні, виконуються самостійно, під частковим контролем викладача, у супроводі аналізу студентами та викладачем тих граматичних явищ, у яких допущено помилки;	умовно-комунікативні, позааудиторні, контроль – з використанням ключів, рефлексія, в аудиторії – частковий контроль викладачем (аналіз та пояснення з боку викладача робляться у край необхідних ситуаціях);
	Фонетичні вправи		
	некомунікативні, виконання яких відбувається в аудиторії або лінгафонному кабінеті та проходить під постійним контролем викладача;	некомунікативні, виконання яких відбувається в аудиторії або лінгафонному кабінеті, самостійно (за зразком викладача), з використанням взаємоконтролю та контролю з боку викладача;	некомунікативні, виконання яких відбувається в аудиторії або лінгафонному кабінеті, самостійно (за інструкцією), з використанням взаємоконтролю, рефлексії, контролю з боку

ТЕКСТОВО-РЕПРОДУКТИВНИЙ	<p>постійний контроль: викладач на кожному етапі роботи над переказом ставить конкретні завдання перед студентами та відразу перевіряє якість їх виконання, коригує дії студентів; відбувається дискусія по змісту тексту з використанням інформації з тексту за моделлю: питання – вербальні опори – невербальні опори;</p>	<p>викладач ставить завдання, подає алгоритми дій, необхідних для їх виконання, завдання мають комплексний характер; викладач контролює лише розуміння змісту прочитаного, аналітичну роботу, переказ цілісного тексту; дискусія по змісту тексту з використанням інформації з тексту, а також наведення даних з інших джерел за моделлю: питання – невербальні опори;</p>	<p><i>викладача (за потреби);</i> викладач ставить завдання, показує алгоритм дій; студенти виконують перекази з творчими завданнями, контроль взаємоконтроль, рефлексія лише на завершальному етапі (безпосередній переказ тексту); дискусія по змісту тексту (часткове використання інформації з тексту, а також наведення даних з інших джерел, нестандартне вирішення проблеми);</p>
ПРОДУКТИВНИЙ	<p>створення репродуктивних проєктів (покрокове керівництво викладачем усіма діями студентів);</p>	<p>створення копійційних проєктів (самостійне компіювання змістовно-композиційних частин повідомлення, викладач у ролі консультанта);</p>	<p>створення конструкторських проєктів (самостійний пошук інформації з додаткових джерел; самостійне вирішення конструкторських та творчих завдань).</p>

Рисунок 1. Підсистема вправ і завдань для навчання англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності «Право»

Приклади вправ та завдань наведено далі.

Вправа 1 (дотекстовий етап). *Мета:* формування навичок вживання лексичних одиниць в говорінні (у невідготовленому мовленні) у студентів з низьким рівнем самостійності.

Інструкція: Answer the following questions using the words written on the board.

What demands should the modern lawyer answer?

What is the legal profession driven by?

How does the European law influence legal professionals' affairs?

Why is the legal profession changing?

What items should you consider as a prospective lawyer?

Слова, які студент має використовувати в мовленні: *professional responsibility, self-management skills, to succeed, to manage, career opportunities, government policy, clients' needs, legislative frameworks, to ensure, to regulate, to maintain, to deal with, increased competition, high-quality specialist services, healthy competition, inescapable fact, computer literate, relevant solutions, training opportunity, to practise in, academic excellence, to place a premium on, professional awareness, teamwork skills, communication skills.*

Тип вправи: умовно-комунікативна, лексична.

Вид вправи: вправа на використання лексичних одиниць в продуктивному невідготовленому мовленні.

Режим виконання: в аудиторії, під жорстким керівництвом викладача; такий вид вправ виконується в два етапи: спочатку з попередньою підготовкою

(письмово), а потім – спонтанно (усно).

Контроль: усний, з боку викладача.

Вправа 2 (дотекстовий етап). *Мета:* формування фонетичних інтонаційних репродуктивних навичок.

Інструкція. 1. Listen to the whole text. 2. Listen to the text in parts, putting pauses and intonemes in the printed version. 3. Repeat after the narrator, following the pauses and intonemes put in the printed version.

ТЕКСТ:

Types of crime

[...There are many types of crimes that people commit. And people commit the crimes for a range of different reasons. But no matter what the reason is, if the person gets caught they will have to go to court to be punished. Sometimes the person was caught while doing the crime and so the court case is quite short and they are convicted quickly; however, other times there will only be some evidence suggesting that they did the crime, and in this situation a longer court case will be needed.

There are some crimes that are committed by just being in the wrong place. Trespass is the crime of being somewhere you are not allowed to be or staying somewhere after being asked to leave. If the place is private property, the owner has the right to stop people from entering, and if a person enters that can be charged with trespass...] (Types of Crime [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.victimsupport.org.uk/crime-info/types-crime>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 17.02.2017.)

Тип вправи: некомунікативна, фонетична.

Вид вправи: вправа на впізнавання та репродукцію фонетичних моделей.

Режим виконання:

1) **для студентів з низькою самостійністю:** в лінгафонному кабінеті (або в аудиторії), під постійним керівництвом викладача;

2) **для студентів з середньою самостійністю:** в лінгафонному кабінеті (або в аудиторії), під частковим керівництвом викладача;

3) **для студентів з високою самостійністю:** в лінгафонному кабінеті (в аудиторії або вдома), самостійно; викладач дає лише інструкцію.

Контроль:

1) **для студентів з низькою самостійністю:** постійний контроль з боку викладача;

2) **для студентів з середньою самостійністю:** взаємоконтроль, частковий контроль з боку викладача;

3) **для студентів з високою самостійністю:** взаємоконтроль, рефлексія, контроль з боку викладача (коригування мовлення студентів лише за потреби).

Завдання 3 (текстово-репродуктивний етап). *Мета:* підготовка до переказу та його реалізація (студентами з високим рівнем самостійності), формування умінь підготовленого мовлення (власне переказ усього тексту).

Інструкція: We are going to read and then retell the text following the defined algorithm:

1) Read the text.

2) Decide on its style and compositional parts.

3) Write out the key words and phrases to be used while retelling the text.

4) Make up the plan of the text.

5) Prepare the retelling of the text in keeping with the plan, as well as with the linguistic, compositional, functional and typological peculiarities of the text.

6) Do a creative task to the text.

7) Retell the text.

Вид завдання: підготовче.

Спосіб виконання: студенти виконують самостійно та індивідуально.

Контроль: викладач спостерігає за роботою студентів, коригує її, на етапі переказу тексту студенти вдаються до взаємоконтролю та рефлексії, контроль з боку викладача є мінімальним.

Завдання 4 (продуктивний етап, планування). *Мета:* формування умінь планувати повідомлення з творчим / пошуковим завданням, формування умінь невідготовленого мовлення на основі тексту та на основі ситуації (для студентів з високим рівнем самостійності).

Інструкція: Read the given texts taking short notes of the each part. Find some extra sources of information on this issue. Make up the plan of your future report considering the analytical factor: which positions you believe to be more persuasive (with the perspective of further justification).

Спосіб виконання: студенти самостійно добирають необхідну літературу, необхідну інформацію, роблять нотатки, складають план, обговорюючи його у межах дифгрупи; добирають інформаційні блоки для майбутнього повідомлення. За потреби студенти звертаються до викладача за консультацією чи допомогою.

Контроль: дифгрупа разом з викладачем обговорює своє бачення у вирішенні творчого / пошукового завдання, відповідно розповідає про план майбутнього повідомлення.

Завдання 5 (продуктивний етап, технологічний підетап). *Мета:* формування умінь складати цілісні міні-монологи, користуючись інформацією та вербальними засобами запропонованих для аналізу текстів, формування умінь підготовленого продуктивного мовлення (для студентів з високим рівнем самостійності).

Інструкція: Using the vocabulary and the grammar structures, as well as the information from the texts, make up a mini-monologue in accordance with the part of the plan of the general monologue-presentation you have chosen. Follow the structure of the description monologue.

Спосіб виконання: студенти самостійно перечитують необхідні фрагменти текстів та занотують їх, складають міні-монологи, визначають інформацію, яка може бути використана для презентації (ключові слова, екстралінгвістичні явища).

Контроль: викладач перевіряє якість міні-монологів.

Завдання 6 (продуктивний етап, технологічний підетап). *Мета:* формування умінь складати цілісний монолог-презентацію, формування умінь підготовленого продуктивного мовлення (для студентів з високим рівнем самостійності).

Інструкція: Combine your mini-dialogues into a single report, prepare a presentation.

Спосіб виконання: студенти самостійно готують презентацію, викладач

допомагає об'єднати мімі-монологи в єдине повідомлення, визначити презентаційні матеріали (слайди та зображення на них).

Контроль: викладач перевіряє якість виконання завдань.

Розроблено модель організації процесу диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів, згідно з якою навчання монологічного мовлення відбувається у 1-2 семестрах (1-й рік навчання) рівня вищої освіти «бакалавр» у системі навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Модель складається з 11 мікромодулів, кожен з яких охоплює 16 годин (8 годин аудиторної та 8 годин самостійної роботи) і реалізується у три етапи – дотекстовий, текстово-репродуктивний, продуктивний. Відповідно, у межах одного мікромодуля дотекстовий та текстово-репродуктивні етапи потребують по 5 годин кожен, продуктивний – 6 годин.

У третьому розділі – «**Експериментальна перевірка ефективності методики навчання англійського усного монологічного мовлення на засадах диференційованого підходу**» описано планування, підготовку та проведення експерименту, критерії та норми оцінювання мовленнєвих умінь студентів; експериментально перевірено ефективність авторської методики та розроблено методичні рекомендації щодо навчання студентів спеціальності «Право» англійського усного монологічного мовлення на засадах диференційованого навчання.

Для оцінювання спонтанного мовлення застосовуються такі критерії: критерій невимушеності мовлення, критерій обсягу висловлення, критерій змістової завершеності та ступеня реалізації комунікативного наміру, критерій змістової та граматичної цілісності, критерій мовної грамотності.

Для оцінювання підготовленого мовлення визначено критерії інформативності, дотримання композиційних особливостей певного функціонального типу повідомлення, змістової завершеності та ступеня реалізації комунікативного наміру, змістової та граматичної цілісності, мовної грамотності.

Експеримент, відповідно до моделі авторської методики, тривав 70 годин і складався з трьох етапів – передекспериментального зрізу, експериментального навчання та двох проміжних зрізів. В експерименті взяли участь 90 студентів (2 експериментальні групи з базовим рівнем навченості А2: ЕГ1 – 30 осіб, ЕГ2 – 30 осіб, 2 експериментальні групи з базовим рівнем навченості В1: ЕГ3 – 15 осіб, ЕГ4 – 15 осіб) першого курсу спеціальності «Право» Університету державної фіскальної служби України.

Характер експерименту – природний, горизонтально-вертикальний, відкритий.

Експериментальне навчання мало перехресний характер і складалося з двох циклів (етапів). Перший цикл (етап) охоплював 2 тематичні мікромодулі по 16 годин кожен (8 годин аудиторних і 8 годин самостійної роботи) і завершився першим підсумковим зрізом. У межах цього циклу методику диференційованого навчання було упроваджено в групах ЕГ2(А2) та ЕГ3(В1).

Наступні два тематичні мікромодулі по 16 годин кожен склали другий цикл (етап), який завершився другим підсумковим зрізом. У межах другого циклу диференційованого навчання зазнали студенти в ЕГ1(А2) та ЕГ4(В1).

Неварійованими умовами експерименту були: незмінний склад студентів у

навчальних групах; принципи навчання, етапи формування умінь монологічного мовлення та норми часу, виділені для кожного етапу та мікромодуля в цілому, однакова кількість годин для навчання англійського монологічного мовлення, критерії оцінювання мовленнєвих умінь студентів. Варійованою умовою експерименту була диференціація цілей, змісту навчання, видів вправ і завдань та способів їх виконання, а також ступеня самостійності їх виконання.

Зведені результати передекспериментального та підсумкових зрізів подані в таблицях 1 і 2.

Таблиця 1

Результати передекспериментального та першого підсумкового зрізів

	ЕГ1(A2) СКН	ЕГ2(A2) СКН	ЕГ3(B1) СКН	ЕГ4(B1) СКН
Підготовлене мовлення	0,68→0,705	0,69→0,78	0,73→0,83	0,72→0,74
Непідготовлене мовлення	0,68→0,7	0,7→0,79	0,74→0,84	0,74→0,76

Таблиця 2

Результати передекспериментального та другого підсумкового зрізів

	ЕГ1(A2) СКН	ЕГ2(A2) СКН	ЕГ3(B1) СКН	ЕГ4(B1) СКН
Підготовлене мовлення	0,68→0,705→0,78 	0,69→0,78→0,75 	0,73→0,83→0,75 	0,72→0,74→0,83
Непідготовлене мовлення	0,68→0,7→0,78 	0,7→0,79→0,74 	0,74→0,84→0,77 	0,74→0,76→0,82

Заливкою виділено ті групи, в яких застосовувалася авторська методика.

Для доведення достовірності результатів було застосовано метод математичної статистики – критерій U-Манна-Уїтні.

У ході експерименту встановлено, що в диференційованих групах та підгрупах, де упроваджувалася авторська методика виявилася статистично підтверджена якісна динаміка у формуванні умінь монологічного мовлення. У дифгрупах (дифпідгрупах), у яких внаслідок перехресного навчання було відмінено методику диференційованого навчання, відбулося зниження результатів, які статистично не відрізнялися від результатів передекспериментального зрізу. Це підтвердило ефективність авторської методики та довело доцільність організації диференційованого навчання монологічного мовлення студентів спеціальності «Право».

У процесі експерименту було доведено гіпотезу: ефективність диференційованого навчання монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» є високою за умови створення мобільних диференційованих груп за критеріями базового рівня володіння мовою та рівня самостійності (автономності), диференціації цілей та змісту навчання, функціональних типів монологів, видів вправ і завдань та способів їх виконання, а також ступеня самостійності їх виконання, дотримання етапності процесу навчання.

На основі проведеного експерименту сформульовано методичні рекомендації щодо організації диференційованого навчання майбутніх правовиків англійського усного монологічного мовлення.

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що диференційоване навчання полягає в об'єднанні студентів у типологічні групи за певними особистісними якостями (рівень навченості, автономності, мотивація, психологічні особливості) та в адаптації умов навчання до цих якостей.

2. Обґрунтовано, що студенти спеціальності «Право» повинні оволодіти непідготовленим (у жанрах пояснення / тлумачення (власне розуміння, тлумачення об'єкта), розгорнутої відповіді на питання викладача, повідомлення на основі прочитаного) і підготовленим монологічним мовленням у жанрі повідомлення-презентації трьох функціональних типів – розповідь, опис, міркування (обґрунтування та спростування). Підготовлене монологічне мовлення визнано домінантним, оскільки воно здатне інтегрувати фахові знання з мовленнєвими навичками та вміннями, розвивати останні, поповнювати словниковий запас студентів, розширювати інформаційне поле майбутнього фахівця. Студенти спеціальності «Право» повинні навчитися складати повідомлення-презентації (до 10 хв.), які виконують пізнавально-інформаційну та переконувальну прагматичну функцію.

3. Диференційований підхід до навчання англійського монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» рівня вищої освіти «бакалавр» передбачає а) утворення динамічних диференційованих відповідно до базового рівня володіння монологічним мовленням (рівня навченості) (A2 та B1) та рівня самостійності (високого, середнього, низького) підгруп; б) диференціацію цілей та змісту навчання мовного та мовленнєвого матеріалу залежно від підгруп з базовим рівнем володіння мовою; в) інваріантність у використанні методів-способів (зокрема, методу проектів); г) диференціацію форми організації навчання, а саме: співвіднесення аудиторної та самостійної роботи відповідно до визначених цілей, рівня самостійності; залежно від рівня самостійності підгрупи диференціацію змісту (наповненості) вправ та характеру завдань.

4. Метою диференційованого навчання монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» визначено забезпечення оптимальних умов для досягнення кожним студентом максимальних індивідуальних результатів у продукуванні підготовлених та непідготовлених монологів усіх трьох функціональних типів мовлення, з використанням вербальних засобів комунікації відповідно до вихідних умінь та рівня самостійності (на рівнях B1 та B2). Зміст навчання складають матеріальний, ідеальний та процесуально-діяльнісний компоненти, які охоплюють декларативні фахові знання, лінгвістичні знання, мовленнєві навички та вміння продукувати усне монологічне підготовлене та непідготовлене мовлення. Відповідно до цілей та змісту навчання було здійснено добір мовних одиниць (фонетичні, лексичні, граматичні), надфразових єдностей, цілісних текстів. Навчальний матеріал було диференційовано для дифпідгруп студентів з урахуванням рівня навченості – A2 та B1.

5. Розроблено підсистему вправ та завдань, яка реалізується у три етапи – дотекстовий, текстово-репродуктивний, продуктивний за допомогою спеціально розроблених вправ і завдань, які диференціюються у групах з різним рівнем

самостійності за такими критеріями: участь викладача, ступінь автономності студентів у вирішенні завдань та доборі додаткових джерел. На **дотекстовому** етапі студенти виконують лексичні, граматичні та фонетичні вправи. На **текстово-репродуктивному** етапі студенти виконують підготовчі до переказу завдання, а також виголошують перекази. У дифпідгрупах студентів з низькою самостійністю здійснюється постійний контроль: викладач на кожному етапі роботи над переказом ставить конкретні завдання перед студентами та відразу перевіряє якість їх виконання, коригує дії студентів. У дифпідгрупах студентів з середнім рівнем самостійності викладач ставить завдання, подає алгоритми дій, необхідні для їх виконання, завдання мають комплексний характер; викладач контролює лише розуміння змісту прочитаного, аналітичну роботу, переказ цілісного тексту. У дифпідгрупах студентів з високим рівнем самостійності викладач ставить завдання, показує алгоритм дій; студенти виконують перекази з творчими завданнями, контроль – взаємоконтроль, рефлексія лише на завершальному етапі (безпосередній переказ тексту).

На **продуктивному** етапі студенти виконують проекти, характер яких залежить від рівня самостійності: студенти з низьким рівнем самостійності – репродуктивні проекти, студенти з середнім рівнем самостійності – компіляційні проекти, з високим рівнем – конструкторські.

Фінальною стадією роботи над переказом є дискусія, покликана розвивати уміння непередготовленого мовлення: у групах з низьким рівнем самостійності відбувається дискусія по змісту тексту, з використанням інформації з тексту за моделлю: питання – вербальні опори – невербальні опори; у групах з середнім рівнем самостійності – дискусія по змісту тексту, з використанням інформації з тексту, а також наведення даних з інших джерел за моделлю: питання – невербальні опори; у групах з високим рівнем самостійності – дискусія по змісту тексту (використання частково інформації з тексту без опор, а також наведення даних з інших джерел, нестандартне вирішення проблеми).

Лінгводидактична модель організації процесу диференційованого навчання монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» охоплює низку компонентів, які зазнають диференціації з урахуванням рівня навченості студентів та рівня самостійності: цілі, зміст, суб'єкти, об'єкти, методи, форми організації навчання, засоби навчання, форми контролю, очікуваний результат. Модель складається з 11 мікромодулів, кожен з яких охоплює 16 годин (8 годин аудиторної та 8 годин самостійної роботи) і реалізується у три етапи – дотекстовий, текстово-репродуктивний, продуктивний.

6. У ході природного горизонтально-вертикального експерименту було доведено гіпотезу, що статистично підтверджена якісна динаміка у формуванні умінь англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» спостерігається за умови створення мобільних диференційованих груп за критеріями базового рівня володіння мовою та рівня самостійності (автономності), диференціації цілей та змісту навчання, функціональних типів монологів, видів вправ і завдань та способів їх виконання, а також ступеня самостійності їх виконання, дотримання етапності процесу навчання. Достовірність результатів експерименту була доведена за допомогою статистичного методу Манна-Уїтні.

На основі проведеного експерименту сформульовано методичні рекомендації щодо організації диференційованого навчання майбутніх правовиків англійського усного монологічного мовлення.

Проведене дисертаційне дослідження не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробленні методики навчання мовних аспектів та інших видів мовленнєвої діяльності студентів ЗВО (а також учнів середньої школи) на основі інших критеріїв їх диференціації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

I. Статті в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Дружченко Т. П. Навчання студентів спеціальності «Право» англійського усного монологічного мовлення на засадах диференційованого підходу / Т. П. Дружченко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Вип. 20. – Полтава, 2017. – С. 103-110.

2. Дружченко Т. П. Підсистема вправ та завдань для навчання англійського усного монологічного мовлення студентів спеціальності «Право» на засадах диференційованого підходу / Т. П. Дружченко // Педагогічні науки : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Вип. 69. – Полтава, 2017.– С. 19-32.

3. Дружченко Т.П. Організація навчання англійського усного монологічного мовлення на засадах диференційованого підходу в умовах експерименту / Т. П. Дружченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / СумДПУ імені А. С. Макаренка. – Вип. 6. – Суми, 2017.– С. 58-71.

4. Дружченко Т. П. Лінгвальні та екстралінгвальні особливості усного монологічного мовлення майбутніх правознавців. / Т. П. Дружченко // Молодь і ринок : наук.-пед. журнал / Дрогоб. держ. пед. у-тет імені Івана Франка. – Вип. 10. – Дрогобич, 2017.– С. 124-130.

5. Дружченко Т. П. Англійська юридична термінологія: культурологічний і лінгводидактичний аспекти / Т. П. Дружченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Вип. 45. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Ч. 3. – С. 88-94.

II. Статті в іноземних виданнях:

6. Дружченко Т. П. Методические основы обучения студентов специальности «Право» английской устной монологической речи на принципах дифференцированного подхода [Електронний ресурс] / Т. П. Дружченко // Universum: психология и образование : электрон. научн. журн. – [Москва], 2017. – № 9 (39). – Режим доступа : <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/5096>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 01.11.2017.

7. Дружченко Т. П. Прецедентные тексты в межкультурной коммуникации и в учебном процессе / Т. П. Дружченко // Universum: психология и образование : электрон. научн. журн. – [Москва], 2014. – № 3 (4). – Режим доступа : <http://7universum.com/ru/psy/archive/item/1083>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 01.11.2017.

III. Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації, і тези науково-практичних конференцій:

8. Дружченко Т. П. Лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори формування юридичних терміносистем України та англomовних держав / Т. П. Дружченко // Формування обивательського мислення: значення науки : Збірник наукових праць Міжнародної наукової конференції. – Київ : Центр наукових публікацій, 2014. – С. 86-89.

9. Дружченко Т. П. Иноязычная лексическая компетентность как элемент речевого портрета языковой личности / Т. П. Дружченко // Проблемы и перспективы развития педагогики и психологии : Материалы Международной заочной научно-практической конференции. – Новосибирск : СибАК, 2013. – С. 98-103.

10. Дружченко Т. П. Національно-правовий компонент англійської юридичної термінології як культурне явище / Т. П. Дружченко // Збірник доповідей міжнародної конференції «Міждисциплінарність як тенденція сучасної науки». – Донецьк, 2014. – С. 103-107.

11. Дружченко Т. П. Інформаційна діяльність студентів-юристів як передумова розвитку іншомовної лексичної компетентності / Т. П. Дружченко // Збірник доповідей міжнародної конференції «III Весняні наукові читання». – Харків, 2015. – С. 89-92.

12. Дружченко Т. П. Значення рольових ігор при засвоєнні професійно-орієнтованої англійської мови студентами-юристами / Т. П. Дружченко // Збірник доповідей міжнародної конференції «Мультинаукові дослідження як тренд розвитку сучасної науки» – Київ : Центр наукових публікацій, 2015. – С. 111-114.

13. Дружченко Т. П. Повідомлення–презентація як засіб навчання майбутніх правників іншомовного монологічного мовлення / Т. П. Дружченко // Матеріали Міжнародної конференції «Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики вищої школи». – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – С. 105-106.

IV. Методичні видання:

14. Druzhchenko T. English for Law and Communication [Електронний ресурс] / Tetiana Druzhchenko // Sites Google. – Режим доступу: <https://sites.google.com/view/english-law-communication>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 20.04.18.

АНОТАЦІЯ

Дружченко Т. П. Методика диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2018.

Дисертація присвячена теоретичному обґрунтуванню, розробленню та експериментальній перевірці методики диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення майбутніх юристів.

У роботі було проведено діахронний аналіз теоретичного та практичного аспектів проблеми упровадження диференційованого навчання іноземної мови в цілому та усного монологічного мовлення зокрема; досліджено стан проблеми диференційованого навчання іноземної мови студентів спеціальності «Право» у ЗВО України; схарактеризовано лінгвальні та екстралінгвальні особливості англійського усного монологічного мовлення майбутніх правознавців. Визначено методичні засади та обґрунтовано зміст диференційованого навчання майбутніх юристів англійського усного монологічного мовлення, здійснено добір навчального матеріалу, визначено одиниці добору: мовні одиниці (фонетичні, лексичні, граматичні), надфразові єдності, цілісні тексти; розроблено підсистему вправ (диференціація змісту яких залежить від рівня самостійності підгрупи) та створено модель організації процесу диференційованого навчання англійського усного монологічного мовлення.

Ефективність розробленої методики перевірено й підтверджено в ході експериментального навчання, за результатами якого укладено методичні рекомендації до диференційованого навчання майбутніх юристів англійського усного монологічного мовлення.

Ключові слова: усне монологічне мовлення, диференційоване навчання, самостійність, підсистема вправ та завдань, етапність у формуванні монологічних умінь, мовленнєва компетентність, професійне спілкування, майбутні юристи.

АННОТАЦИЯ

Дружченко Т. П. Методика дифференцированного обучения английской устной монологической речи будущих юристов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2018.

Диссертация посвящена теоретическому обоснованию, разработке и экспериментальной проверке методики дифференцированного обучения английской устной монологической речи будущих юристов.

В работе был проведен диахронный анализ теоретического и практического аспектов проблемы внедрения дифференцированного обучения иностранному языку в целом и устной монологической речи в частности; исследовано состояние проблемы дифференцированного обучения иностранному языку студентов специальности «Право» в вузах Украины; охарактеризованы лингвальные и экстралингвистические особенности английского устной монологической речи будущих правоведов. Определены методические основы и обосновано содержание дифференцированного обучения будущих юристов английской устной монологической речи. Осуществлен отбор учебного материала. Определены единицы отбора: языковые единицы (фонетические, лексические, грамматические), надфразовые единства, целостные тексты. Разработана подсистема упражнений и создана модель организации процесса дифференцированного обучения английской устной монологической речи.

Эффективность разработанной методики проверена и подтверждена в ходе

экспериментального обучения, по результатам которого составлены методические рекомендации к дифференцированному обучению будущих юристов английской устной монологической речи.

Ключевые слова: устная монологическая речь, дифференцированное обучение, самостоятельность, подсистема упражнений и заданий, этапность в формировании монологических умений, речевая компетентность, профессиональное общение, будущие юристы.

ABSTRACT

Druzhchenko T.P. Methodology for differentiated teaching English oral monologic production to Law students. – Manuscript.

A thesis presented for a candidate degree in Pedagogical Studies. Research Specialization: 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching (Germanic Languages). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2018.

The thesis deals with the problem of building competence in oral monologic production in Law students – considering the level of their independence and knowledge.

The paper has proved that Law students shall be able to make up monologues in the genre of report-presentation of the three functional types, i.e. narration, description, reasoning (justification and retraction), having mastered their lingual and extralingual peculiarities. Lexico-semantic and grammatical characteristics of each of the three functional types of monologues have been defined. The report-presentation is determined as a short report up to ten minutes (based on well-studied sources of information) supported with the demonstration of the objects, which are the subject matter of the report. The triad of the categories of monologic production is essential when teaching law students, namely those of the quantity of information, the quality of information and the means of information submission.

The research done has proved the effectiveness of the system of exercises and tasks for differentiated learning, which was designed to enhance English monologic production skills in Law students with regard to individual and psychological characteristics of learners, their cognitive needs, communicative abilities, motivation, independence, professional mindset and professional activity.

The system of exercises and tasks for building the competence under discussion requires specification of phases in the teaching process. Therefore, the work under consideration presents a three-phase process for teaching English oral monologic production to law students. The phases involve pre-text, text-reproductive and productive stages of developing monologic skills. The process of teaching is organized in four stages: diagnostic, planning, teaching and final. The diagnostic stage is designed to measure the level of students' knowledge and independence with a view of differentiating the groups of learners. The planning stage aims at developing educational content and materials as well as correlating them with the level of students' knowledge and independence. The teaching stage involves instruction based on implementation of the system of exercises and tasks that were designed to purposefully address oral monologic production skills in the classroom. The final stage focuses on observing the dynamics in students' monologic performance and independence as well as on rearranging training groups based on

students' performance level.

The experimental teaching has been conducted to prove the effectiveness of the suggested methods of differentiated teaching English monologic oral production to Law students. The experiment was conducted both horizontally and vertically, lasted for 70 hours and consisted of the three stages – before-experiment cross-section, experimental teaching and two interim cross-sections. Ninety students of University of the State Fiscal Service of Ukraine took part in the experiment. The differentiation of the tasks, the contents of teaching, the types of exercises and tasks along with the approach to their performing and the level of independence, constituted the variable condition of the experiment.

A set of criteria to evaluate the outcomes of the learning process and assess individual progress of students has been developed. The following criteria as for the assessment of spontaneous oral production were defined: the ease of production, the scope of the utterance, the meaningful completeness and the level of realization of the communicative intent, the contextual and grammatical integrity, linguistic literacy. Prepared oral production was evaluated based on the criteria of informativeness, adherence to the compositional peculiarities of a certain functional type of a report, the contextual completeness and the level of realization of communicative intent, the contextual and grammatical integrity, linguistic literacy. The category of the quantity of information provides for the integration of monologic production with professional knowledge of a lawyer who has to be able to use both: declarative and procedural knowledge – facts, data, models as well as the algorithms of solving professional tasks. While developing monologues, a Law student shall represent the sufficient amount of information for the theme exposure, for the justification or retraction of their thoughts. The category of quality of information in the lawyer's speech is regulated by the criteria of relevance and novelty. According to the category of the means of information submission, the student has to choose those verbal means of communication, which can reflect the author's idea, can be appropriately understood by native speakers, correspond to the style of communication, provide its cohesion and coherence. Semantic fragments are defined as a unit of the monologic production organization.

Methodological guidelines for teaching English monologic oral production to Law students have been elaborated and offered to teachers.

The perspective of further research can be seen in the development of methodology of teaching the language aspects and other types of communicative activity to students of higher educational establishments (and also secondary school students) on the basis of other criteria of their differentiation.

Key words: oral monologic production, system of exercises and tasks, independence, differentiated teaching, level of independence, stages in developing skills in monologic production, communicative competence, professional communication, prospective lawyers.